«Тасдиқ мекунам»
Директори генералии
МД "ТоҷикНИИГиМ"
н.и.и., дотсент __________ Умаров Д.М.
«11» __________ соли 2020

ТАҚРИЗИ

Муассисаи давлатии "ТоҷикНИИГиМ" (Институти илмӣ-тадқиқотии гидротехника ва мелиоратсияи Тоҷикистон)-и Вазорати энергетика ва захираҳои оби Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҳайси муассисаи тақриздиҳанда аз рӯйи диссертатсияи номзадии Фозилов Раҷабмурод Шодиевич дар мавзӯи «Ташаккул ва рушди идоракунии иқтидорҳои обию ирригатсионӣ дар доираи рушди устувор (дар мисоли кишварҳои Осиёи Марказӣ)», барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои иқтисодӣ аз рӯйи ихтисоси 08.00.05 - Иқтисодиёт ва идоракунии хоҷагии халқ: (менеҷмент).

1. Муҳиммияти мавзӯи тадқиқот. Ноил шудан ба маҳакҳои рушди устувори иқтисодӣ ва расидан ба истиқлолияти озуқаворӣ дар шароити минтақаи биёбонӣ асосан аз фаъолияти бахши беҳдошт ва обёрикунонии замин вобаста аст. Кам гардидани сармоягузориҳо дар низоми соҳаи об ва барқарорсозии система (маҷмӯ)-ҳои обёришаванда боиси бад гардидани шароити техникӣ ва иқтисодии системаҳои ирригатсионӣ, деградатсия (харобшавӣ)-и заминҳои обёришаванда, баланд гардидани обҳои зеризаминӣ, афзоиши талафи захираҳои об ва паст гардидани ҳосилнокии зироатҳо дар низоми самаранокии маҷмӯи мелиоратсия ва обёрии минтақаҳо ва умуман дар кишвар мегардад. Ғайр аз ин, риоя нагардидани принсипҳои фаъолияти ҳамаҷонибаи заминистифодабарӣ ва набудани таҳлили амиқи сабабҳои тағйирёбии унсурҳои беҳдошти замин ва обёрӣ дар натиҷаи фаъолияти инсон низ ба монеаҳои экологӣ, таназзули агроэкосистемаҳо ва душвор гардидани таъмини талаботи рузафзояндаи аҳолӣ бо маҳсулотҳои озуқаворӣ оварда мерасонад.

Ҳалли мушкилоти экологиву иқтисодии истифодаи системаҳои ирригатсионӣ дар шароити минтақаи барои обёрикунонӣ эҳтиёҷмант, ки Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамчун як кишвари Осиёи Марказӣ ба он шомил аст, таҳия ва татбиқи маҷмӯи чорбиниҳо вобаста ба ҷорӣ намудани технологияҳои муосири замин ва захираҳои об, ҳавасмандгардонии фаъолияти сармоягузорӣ дар соҳаи заминсозӣ ва обёрикуниро тақозо менамояд. Аз ин рӯ, идоракунии иқтидорҳои обию ирригатсионӣ ва такмил додани унсурҳои он бе татбиқи амалисозии чорабиниҳо оид ба беҳтар намудани замин, истифодаи васеи технологияҳои боэътимод ва инноватсионӣ дар соҳаҳои иқтисоди миллӣ, ки дар асоси омӯзиши ҳамаҷонибаи муносибатҳои ҷамъият ва қонунҳои рушди табиат мавҷуданд, ғайриимкон аст.

Танҳо баррасии ҳамаҷонибаи ин масъалаҳо, коҳиш додани таъсири антропогенӣ, баланд бардоштани гуногунии биологӣ ва нигоҳдории вазъи экологии заминҳои обёришаванда ва ҳосилнокии зироатҳои кишоварзӣ ва беҳтар кардани самараноки экологиву иқтисодии соҳаи заминсозӣ ва обёрикунониро тақозо менамояд. Зарур аст, ки самтҳои асосии беҳбудии самараноки экологиву иқтисодии комплексҳои барқарорсозӣ ва обёрии минтақаи барои обёрикунонӣ эҳтиёҷмант, мавҷуд набудани донишҳои ҷанбаҳои назариявӣ ва амалии он дар шароити гузариш ба консепсияи устувории кишоварзӣ, муайян ва зарурати интихоби мавзӯи тадқиқоти диссертатсионӣ муайян карда шаванд. Маҳз ҳалли ҳамин масъалаҳо мавзӯи таҳқиқотии мазкурро фаро мегирад, ки фикр мекунам, яке аз мавзӯи муҳим, рӯзмарра ва дар айни ҳол ҳалталаб ба ҳисоб меравад.

2. Мақсади таҳқиқот. Мақсади ин тадқиқот асосноккунии назариявӣ ва методологии дигаргуниҳои сохторӣ, таҳияи пешниҳодҳо ва тавсияҳои илмию методӣ ва амалӣ оиди беҳдошти истифодаи захираҳои обию ирригатсионӣ ва ахзудкунии заминҳои барои обёрӣ эҳтиёҷманд мебошад.

3. Мақсад ва вазифаҳои таҳқиқот. Мавзӯи таҳқиқот равандҳои иқтисодӣ, ки дар соҳаи кишоварзӣ ва иқтисодиёти обии кишвар алоқаманд аст, вобаста ба сатҳи истифодаи замин ва барқарорсозии заминҳои обӣ, беҳтар намудани механизми экологиву иқтисодӣ, ки дар ҷараёни ҳамкории муҳити зист ва иқтисодиёти аграрӣ ба амал меояд, таъмини бехатарии экологӣ ва самарабахшии иқтисодии фаъолияти онҳо иқтидорҳои барқарорсозӣ ва обёрӣ дар робита бо минтақаи биёбониро дар бар мегирад.

4. Навоварӣ (навгонӣ)-и илмии кори диссертатсионӣ дар таҳқиқи ҷанбаҳои назариявии идоракунии иқтидорҳои обию ирригатсионӣ ва рушди устувори иқтисодӣ, асосноксозии маҷмӯи чорабиниҳо оид ба беҳтар намудани самаранокии экологӣ-иқтисодии обёрикунонӣ, таҳия ва пешниҳоди самтҳои асосии истифодаи самараноки захираҳои замин ва обёрикунӣ дар доираи рушди устувори иқтисодӣ иборат мебошад, ки миёни онҳо ҳолатҳои зеринро метавон ҷудо намуд:

- ҷанбаҳои назариявию методологии идоракунии истифодаи самаранокии захираҳои обию ирригатсионӣ, ки аз нуқтаи назари иқтисодӣ самаранок ва аз ҷиҳати экологӣ бехавф мебошанд, мавриди таҳқиқ ва омӯзиш қарор гирифтаанд;

- заминаҳои пайдоиш ва асосҳои назариявии рушди устувор мавриди омӯзиш қарор гирифта, идоракунии захираҳои обию ирригатсионӣ як самти асосии рушди устувори иқтисодӣ асоснок гардидааст;

- таҳлил ва вазъи нишондиҳандаҳо, тамоюл ва ҳолати истифодаи самараноки иқтидорҳои обию ирригатсионии Осиёи Марказӣ, роҳҳои ҷоннок намудани маблағгузориҳо барои обёрикунонии заминҳо муайян ва асоснок карда шудааст;

- омилҳои асосӣ (экологӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоӣ)-и ба идоракунии иқтидорҳои обию ирригатсионӣ муайян гардида, пешниҳодҳои мушаххас оиди роҳҳои амалигардонии баландбардории истифодаи самараноки захираҳои обӣ барои рушди устувор пешниҳод гардиданд;

- омӯзиши таҷрибаи ҷаҳонӣ оиди идоракунии иқтидорҳои обию ирригатсионӣ ба роҳ монда шуда, имконияти истифодаи амалии он дар шароити минтақаҳои барои обёрӣ мувофиқи кишварҳои минтақа пешниҳод карда шудааст;

- истифодаи оби нӯшокӣ ҳамчун омили муҳими бехатарии обию озуқаворӣ бо мақсади таъмини рушди устувори иқтисодӣ дар шароити минтақаҳои барои обёрӣ мувофиқи давлатҳои минтақа мавриди омӯзиш қарор гирифтаанд;

- самтҳои асосии идоракунии иқтидорҳои обию ирригатсионӣ ва роҳҳои такмилдиҳии сохтори идоракунӣ - ҳамчун раванди муҳими бехатарии истифодаи оқилонаи захираҳои обию ирригатсионии кишварҳои Осиёи Марказӣ коркард ва пешниҳод гардидаанд.

5. Аҳамияти назариявии диссертатсия дар тадқиқоти асарҳои олимони иқтисодиёти ватанию дигар кишварҳои минтақаи Осиёи Марказӣ, муҳаққиони Русия ва хориҷӣ оид ба масъалаҳои муайян намудани самтҳои такмилдиҳии механизми идоракунии истифодаи самараноки иқтидорҳои обию ирригатсионӣ муайян шудааст.

6. Аҳамияти амалӣ ва татбиқи натиҷаҳои тадқиқот. Таҳқиқоти диссертатсионӣ ба маҷмӯи илмӣ ва амалии солҳои зиёди муаллиф оид ба ҷанбаҳои экологӣ ва иқтисодии рушди иқтидори беҳдошт ва обёрии минтақаи биёбонӣ бахшида хоҳад шуд. Натиҷаҳои илмӣ, ки зимни таҳқиқот ба даст оварда шудаанд, ба ташаккули заминаҳои илмӣ ва методологии баланд бардоштани самаранокии заминҳои обёришаванда ва самтҳои асосии такмили идоракунии иқтидорҳои обию ирригатсионӣ мусоидат мекунанд.

7. Баҳо додан ба таркиб ва танзими диссертатсия, тасдиқ намудани таълифоти муаллиф. Диссертатсия аз муқаддима, се боб, хулоса ва пешниҳодҳо, рӯйхати адабиёти истифодашуда иборат буда, аз 196 саҳифаи матни чопӣ иншо шуда, 196 саҳифаи манти компютерро бо 12 ҷадвал ва 10 расм дар бар мегирад.

8. Дар сарсухан аҳамияти таҳқиқот асоснок гардида, ҳадаф ва вазифаҳо, предмету объект, сатҳи коркарди илмӣ, заминаҳои назарию

методологию иттилоотӣ муайян, навгонии илмӣ ва аҳамияти амалии натиҷаву хулосаҳои кор шарҳ дода шудаанд.

Дар боби якум, «Асосҳои назариявӣ ва методологии таҳқиқи захираҳои обию ирригатсионӣ» (саҳ.13-68) ба таҳқиқи ҷанбаҳои назариявию методологии мавзӯъ равона шудааст. Таҷриба нишон медиҳад ва илм тасдиқ менамояд, ки муддати тӯлонӣ зарур буд, ки на танҳо захираҳои заминро ба шароитҳои табиию иқлимӣ мутобиқ кардан лозим аст, балки барои истифодаи самаранок ва муфиди захираҳои замин ва беҳтар намудани ҳосилхезии он тадбирҳои фаъол бояд амалӣ шаванд.

Дар асоси омӯзиши адабиёти махсус ва таҳқиқоти олимон оид ба таҳқиқи ҷанбаҳои назариявӣ ва методологии захираҳои обию - ирригатсионӣ, муаллиф ба хулоса омадааст, ки «ирригатсия»-обёрӣ дар марҳилаи кунунӣ, яке аз хусусиятҳои асосии он принсипҳои консепсияи муосир ҳамчун ҳамкории байни ҷомеа ва табиат тавассути мутобиқсозии ниҳоӣ ба талаботи инсон муаррифӣ мегардад. Бо дарназардошти он, ки таъсири антропогении табиат ногузир аст, ягона роҳе, ки ба ҳамоҳангсозии ҳамкории ҷомеа ва табиат таъсир мерасонад, таъсири табиӣ ба табиат ва ё истифодаи он бо усули қонунҳои худ (истифода ва бе вайрон кардани он) мебошад. Ба ақидаи донишмандон, риоя накардани нуктаҳои муҳимтари ин принсип таъсири мутақобилаи байни ҷомеа ва табиат ба оқибатҳои фалокатовар оварда мерасонад.» (саҳ. 13).

Ба ақидаи муаллиф дар тадқиқотҳои гузаронидашуда оварда шудааст, ки хусусиятҳои рушди захираҳои обию ирригатсионӣ ва барқарорсозии системаҳои обёрикунонӣ дар натиҷаи таъсири ҷорӣ намудани технологияи баланд ва захираҳои заминҳои обёришаванда дар соҳаи кишоварзӣ зоҳир карда мешаванд. Тамоми таҷрибаи таърихии рушди кишоварзӣ нишон медиҳад, ки гузариш ба ҳифзи энергия, сарфакоронаи захира ва истифодаи оқилонаи захираҳои заминҳои кишоварзӣ асосан ба истифодаи самараноки моликияти зеҳнӣ (ақл, заковати инсон), ноил шудан ба илм ва технология асос меёбад. (саҳ. 19).

Дар маҷмӯъ, таҳлили ҷанбаҳои назариявии рушди захираҳои обию ирригатсионӣ нишон медиҳад, ки дар марҳилаи кунунӣ он бояд муноси-батҳои нав дошта бошад ва экология асоси муносибати нав хоҳад дошт. Дар ин росто, роҳи ягона барои бартараф кардани зиддияти байни инсон ва табиат, барои ба даст овардани тавозуни экологӣ байни онҳо ба ҳисоб меравад. Методологияи таҳқиқот бояд ба усули системавӣ, ки дар бисёр соҳаҳои илм истифода мешавад, асос ёфта бошад. (саҳ. 20).

Умуман, тадқиқоти ҳолати кунунии кишоварзии обёришаванда нишон медиҳад, ки бо мақсади бартараф ва пешгирӣ кардани таъсири манфии табиии истифодаи самараноки захираҳои обию ирригатсионӣ, самтҳои ояндадор метавонанд рушди фермерии мутобиқшавӣ ва фазои экосистемаҳо дар асоси якҷоя бо ҳамоҳангсозии манфиатҳои ҷомеа ва қонунҳои табиат амал намоянд. (саҳ. 29).

Ҷанбаҳои назариявии диссертатсияи мазкурро таҳқиқ намуда, муаллиф ба чунин хулосае омадааст, ки беҳтар намудани вазъи экологиву иқтисодии минтақаҳои кишоварзӣ, бартарафсозии буҳрон дар соҳаи кишоварзӣ ва комплекси агросаноатӣ дар маҷмӯъ танҳо дар заминаи markedly азнавтаҷҳизонии неруи барқарорсозӣ ва ирригатсионӣ, комбинатсияи самарабахши ҳадафҳои рушди кишоварзӣ ва идоракунии захираҳои об бо бартарии манфиатҳои соҳавӣ дар ҳалли проблемаҳо дар соҳаи об ва диққат додан ба муносибати экосистема, бо дарназардошти ҷамъияти маҷмӯи таъсири ҳамаи омилҳо, аз он ҷумла экологӣ оварда мерасонад (саҳ. 30).

Дар боби дуюм, «Вазъи ҳозира, тамоюл ва таҳлили нишондиҳандаҳои истифодаи оқилонаи захираҳои обию ирригатсионии кишварҳои Осиёи Марказӣ » (саҳ. 69 - 117) Ҷумҳурии Тоҷикистон дар маркази қитъаи Осиё ҷойгир буда, шароити сарчашмагирии захираҳои обӣ нисбат ба дигар давлатҳои Осиёи Марказӣ беҳтар буда, аз кӯҳу водиҳои он зиёда аз ҳазор дарёю дарёча сарчашма мегирад. Сабаби дар ин кишвар пайдо шудани дарёҳои серобу тезоб ва миқдори зиёди кулу обҳои зеризаминӣ пеш аз ҳама кӯҳсори баланд ва омилҳои табиию иқлимии он мебошад. Ин омилҳо дар ҳама давру замон диққати тадқиқотчиёни соҳаҳои мухталифро ба худ ҷалб намуда, махсусан солҳои авали замони ҳокимияти шӯравӣ ба ин сарзамин экспедитсияҳои калони илмӣ сафарбар шуда будаанд.

Бо мурури замон дар асоси захираҳои тадқиқшуда дар ҷумҳурӣ як қатор корхонаҳои муҳими саноатӣ, металлургияи ранга, химия, гидроэнергетика ва ғайра барпо ёфтаанд. Бо ташаббуси Ҷумҳурии Тоҷикистон аз тарафи Ассамблеяи Генералии СММ қабул гардидани резолютсия дар бораи эълон намудани «Соли 2003 - соли байналхалқии оби тоза» ва бо мақсади муайян намудани сиёсати давлатӣ дар соҳаи истифодаи самаранок ва ҳифзи захираҳои обӣ, инчунин ҷалб намудани диққати ҷомеаи ҷаҳонӣ ба ин проблемаи муҳим Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон қарор намуд. (саҳ. 69 - 71).

Дар диссертатсия муаллиф қайд намуда аст, ки самтҳои муҳимтарини истифодаи самараноки захираҳои обӣ бояд аз инҳо иборат бошад: арзёбии умумии манбаъҳои об, ҷараёни оби дарёҳо (саҳ. 72), кӯлҳо ва обанборҳо, манбаъҳои обҳои зеризаминӣ ва рӯизаминӣ (саҳ. 73), сифат ва таркиби кимиёвии обҳои рӯизаминӣ ва зеризаминӣ, таъсири зараровари обҳо (саҳ. 75). Яке аз сабабҳои дар бисёр ноҳияҳои ҷумҳурӣ зиёд будани исрофкорию муносибати бепарвоёна ба табиат ва обҳои он пеш аз ҳама ба суст будани тартиби муҳофизати табиату маърифати экологӣ вобаста аст (саҳ. 79). Мувофиқи тадқиқоти олимон то соли 2050-ум дараҷаи ба фазои атмосфера ворид шудани газҳои гулхонавӣ дучанд меафзояд ва он яке аз сабабҳои асосии то 2 -3 дараҷа зиёд шудани ҳарорати сайёра мегардад (саҳ. 80).

Муаллиф дар ин асос ба масъалаҳои идоракунии ҳамгироёнаи захираҳои об (ИҲЗО)-ро, ки аз Барномаи давлатии Ислоҳоти соҳаи оби

Тоҷикистон барои давраи солҳои 2016-2025 оварда шудааст такя намуда, таҳқиқ намудааст, ки расидан ба идоракунии ҳамгироёнаи захираҳои об ва дигар вазифаҳое, ки ба Ҳадафҳои рушди устувор, ҳамчунин ба Стратегияи миллии рушди Тоҷикистон барои давраи то соли 2030 алоқаманд аст. Дарҷ гардидааст, ки баробари ин талошҳои хоссаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистонро дар самти ҳамкорӣ дар соҳаи об, бахусус дар сатҳи фаромарзӣ, вобаста ба истифодаи захираҳои оби байнисарҳадии кишварҳои минтақаи Осиёи Марказӣ қайд кардан бамаврид аст (саҳ. 83).

Дар боби сеюм «Самтҳои асосии такмилдиҳии идоракунии захираҳои обию ирригатсионии кишварҳои Осиёи Марказӣ дар доираи рушди устувор» (саҳ. 118 - 173) вобаста ба аҳамияти хоссаи об оварда шудааст. Дар китоби муқкадаси «Авесто» об дар қатори чаҳор унсури ҳаётан муҳими табиат - оташ, хок ва ҳаво номбар шудааст.

Саҳми об дар ҳамаи давру замон дар иртибот бо пайдоишу ҳаёти мавҷудоти зинда дар сайёраи мо ниҳоят бузург аст. Ҳар ҷое, ки шаҳрҳо вуҷуд доштанд, бо муҳиммияти мавҷудоти об буд.

Мувофиқи тадқиқоти олимон ҳанӯз 4 млрд. сол қабл ҳаҷми қабати гидросфера (муҳити обии кураи замин) ҳамагӣ 20 млн. км³ ташкил медод, ки ин нисбати ҳаҷми ҳозирааш зиёда аз 7 ҳазор маротиба камтар мебошад.

Тақсими об дар кураи замин нобаробар сурат мегирад, ки он ба инкишофи соҳаҳои гуногуни кишоварзӣ ва саноат таъсири назаррас мерасонад. Ин пеш аз ҳама ба хусусиятҳои сатҳи маҳал ва омилҳои иқлимӣ сахт вобастагӣ дорад. Қисми асосии сарфи об ба кишоварзӣ, ки аксар барои обёрӣ истифода мекунанд ва сипас ба соҳаҳои саноату хоҷагии таъминоти маъишӣ рост меояд.

Айни замон муқарар намудан осон аст, ки таъминот бо оби дарёҳо дар байни қитъаҳои олам фарқи ҷиддӣ дорад. Масалан, агар ҷараёни пурраи оби дарёҳо ба сари кас соле дар аврупо 4,76 ҳазор м³ – ро ташкил кунад, пас ин нишондиҳанда дар Америкаи Ҷанубӣ 44,3 ҳ. м³ ва дар Австралия ва Океания ба 94 ҳазор м³ мерасад. Татқиқотҳо нишон доданд, ки дар муддати 100-150 соли охир дар тамоми сайёраи мо ҳаҷми умумии обҳои равон қариб тағйир наёфтааст. Вале бо сабаби афзоиши аҳолӣ дар давоми як аср таъминоти об ба сари кас то 2,3 баробар кам шудааст.

Ҳоло он аз замонҳои қадим истеъмоли шабонарӯзии об барои як нафар ба 12-18 литр рост меомад, вале дар баъзе мамлакатҳои мутараққӣ истеъмоли шабонарӯзии об барои як нафар аз 300 то 400 литр мебошанд, ки мавриди таҳлил қарор гирифтааст. (саҳ. 118 - 121).

Дар диссертатсия нишондиҳандаҳои омори расмӣ имрӯзҳо дар самти таъминоти аҳолӣ бо оби босифати ошомиданӣ ва обёрии заминҳои кишоварзӣ дар ҳамкорӣ бо шарикони рушд (саҳ. 125), захираи умумии оби истифодашавандаи зеризаминии водиҳои ҷанубу ғарби Тоҷикистон (саҳ. 127), таъмини бехатарии оби нӯшокӣ бо роҳи танзими давлатӣ (саҳ.

129), захираҳои об дар тамоми соҳаҳои хоҷагии халқ (саҳ. 133), роҳҳои такмилдиҳии истифодаи захираҳои об (саҳ. 136) ва самтҳои асосии такмилдиҳии сохтори идоракунии захираҳои обию ирригатсионии кишварҳои минтақа дар доираи рушди босубот (саҳ. 138) таҳлил шудааст.

Муаллиф дар рафти таҳқиқоти худ дар диссертатсия оид ба самтҳои муаммои асосӣ дар минтақаи Осиёи Марказӣ, истифодаи обҳои сарҳадгузар таҳлилҳо оварда аст. Барои тасдиқи ин гуфтаҳо нишондиҳандаҳои захираҳои гидроэнергетикии Ҷумҳурии Тоҷикистонро бо обтаъминкунӣ дар миқёси давлатҳои Осиёи Марказӣ мавриди таҳқиқ қарор гирифтаанд. Ба ақидаи ӯ самти дигари суръатфизои идораи захираҳои об - ин инкишофи корҳои илмию таҳқиқотӣ оиди истифодаи самараноки захираҳои об мебошад. Мақсаду вазифаҳои асосии таъминоти илмӣ дар соҳаи истифода ва ҳифзи захираҳои об бояд аз нақши махсуси Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ташаккули об дар ҳавзаи баҳри Арал, сиёсати давлатӣ ва инкишофи стратегии иқтисодиёт ҷиҳати бештар таъмин намудани аҳолӣ бо озуқаворӣ, оби тозаи ошомиданӣ, молҳои саноатӣ ва таъмин қувваи барқ бунёд бигирад менамояд (саҳ. 138-144).

Барои ҳаллу фасли самтҳои нисбатан афзалиятнок дар соҳаи таҳқиқоти бунёдии идоракунии захираҳои об бояд инҳо бошанд:

- арзёбии маҷмӯӣ ва пешгӯии истифодаи захираҳои об, ҳамчунин таъсири зараровари об;
- таҳияи механизми иқтисодии истифодаи комплексӣ ва ҳифзи захираҳои об дар сатҳи миллӣ ва байнидавлатӣ;
- Таҳлили вазъи ҳолати хок тибқи мавқеи гидромодулӣ-ҷуғрофӣ, таҳқиқи гидрогеологию мелиоративӣ ва асосноксозии низомҳои муносиби мелиоративӣ бо дарназардошти тағйирёбии иқлим.
- Барои анҷом додани таҳқиқоти зикргардида, хубтару беҳтар мебуд, агар дар соҳаи таҳқиқотҳои илмию амалӣ ҳалли чорабиниҳои зерин ба амал баровarda шавад:
- таҳияи асосҳои илмӣ ва меъёрҳои муносибатҳои байнидавлатии оби Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ҳавзаи баҳри Арал;
- таҳияи самтҳои асосӣ дар соҳаи ҳифзи захираҳои об, сарфаҷӯии об, коркарда баромадани усулҳои обу энергия сарфакунанда ва нерӯи барқ;
- мутобиқгардонии хоҷагии об барои пешбурди устувору мувозинаи истеҳсолоти кишоварзӣ, ки барои ба даст овардани 2-3 ҳосил дар як сол равона шудааст;
- аз худ кардан ва обёрии минтақаҳои кӯҳӣ ва хокаш фурӯраванда, ҷиҳати зиёд намудани майдони кишти ҷумҳурӣ;
- таҳия ва таъсис намудани низоми иттилотии комплексии хоҷагии об;
- таҳияи барномаҳои баланд бардоштани самаранокии зироаткорӣ дар минтақаи обёрии мошинӣ;

➢ мутобиқ намудани низоми кори обанборҳои барои обёрию нерӯи барқ таъингардида.

➢ Барои гузаронидани таҳқиқотҳои мазкур таъминоти моддию техникӣ ташкилотҳои илмии дахлдорро пурзӯр намудан зарур аст. (саҳ. 144).

Дар хулоса таклифу пешниҳодҳои илмӣ оид ба рушди идоракунии иқтидорҳои обию ирригатсионӣ оварда шудааст.

Дар қатори бартариятҳо, диссертатсияи мазкур дорои норасоиҳо низ мебошад. Ба қатори онҳо ҳолатҳои зеринро метавон ҷудо намуд:

1. Коркард ва такмили ҷадвалҳо, махсусан рақамгузории ҷадвалҳо ва тасҳеҳи номгузории онҳо, тибқи муқаррароти КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон зарур дониста мешавад.

2. Иқтибосҳои овардашуда дар кори диссертатсионӣ ба талаботи мавҷудаи муқаррароти КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгӯ нестанд. Муаллифро зарур аст, ки ба ин масъала аҳамияти ҷиддӣ диҳад.

3. Таҷрибаи пешқадами давлатҳои тараққикарда ва рӯ ба тараққӣ кам оварда шудааст дар таҳқиқот. Муаллифро зарур аст, ки дар тадқиқоти минбаъда ба ин масъала аҳамият диҳад.

4. Муаллифро лозим аст банди «Адабиёти истифодашуда»-ро ба талаботи мавҷуда мутобиқ гардонад.

5. Дар диссертатсия хатогиҳои имлоӣ, грамматикӣ ва техникии вомехӯранд.

Аммо, хушбахтона пешниҳодҳо ва эродҳои дар ин ҷо баррасишуда, на он қадар ҷиддӣ буда, ба мазмун ва муҳтавои кори илмии мазкур таъсири манфии худро намерасонад.

8. Мутобиқати диссертатсия ва автореферати он ба талаботи «Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ» (қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, аз 26 ноябри соли 2016, №505)

Автореферат мазмуни асосии таҳқиқоти диссертатсияро ифода намуда, дар он натиҷаҳои асосии барои ҳимоя пешниҳодшуда шарҳи пурраи худро ёфта, асоснок карда шудаанд.

Кори диссертатсионии Фозилов Раҷабмурод Шодиевич дар Шурои илмии МД "ТоҷикНИИГиМ" санаи 08.12.2020 таҳти № 6 аз ҷониби Раиси Шурои илмӣ, директори генералии муассисаи номбурда номзади илмҳои иқтисодӣ, дотсент, Умаров Д. М. тасдиқ гардидааст. Аз ин ҷост, ки аз рӯйи мазмуни илмӣ ва шакли таҳияи диссертатсияи номзади илмҳои иқтисодӣ дар мавзӯи «Ташаккул ва рушди идоракунии иқтидорҳои обию ирригатсионӣ дар доираи рушди устувор (дар мисоли кишварҳои Осиёи Марказӣ)» ба чунин хулоса омадан мумкин аст, ки он ҳамчун кори илмӣ – тахассусӣ ба ҳисоб рафта, дар он ҳалли масъалаҳои муҳим ва бартариятдоштаи илмҳои иқтисодӣ, ки ба талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба

диссертатсияҳои номзади илмҳои иқтисодӣ тибқи банди 7 «Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ» ҷавобгӯ мебошад. Ҳамаи ин далелҳо бе ягон шакку шубҳа аз он гувоҳӣ медиҳад, ки кори илмии мазкур сазовори баҳои баланд буда, муаллифи он арзандаи дараҷаи илмӣ аз рӯйи ихтисоси 08.00.05 - Иқтисодиёт ва идоракунии хоҷагии халқ: (менеҷмент) мебошад.

Муовини директори генералӣ
оид ба илм, н.и.т. Ҷабборов П.Н.

Лоиҳаи тақризро тайёр кард:
Котиби илмӣ Разоқова Г.Т.

Эксперт:
Мудири шӯъбаи “Такмили ихтисоси кормандони соҳаи об”
н.и.и., дотсент Маъдиев С.

Суроға:
Ҷумҳурии Тоҷикистон шаҳри Душанбе,
734064, кучаи Шамси 5/1 МД “ТоҷикНИИГиМ”-и
Вазорати энергетика ва захираҳои оби
Ҷумҳурии Тоҷикистон
почтаи электрони taj.niigim@gmail.com

Тел: +992 36-59-40

+992 36-29-82

<u>Имзои н.и.т., Ҷабборов П.Н. н.и.и., дотсент Маъдиев С. ва Разоқова Г.Т. - ро тасдиқ менамоям:</u>

Сардори шуъбаи кадрҳо Нуриддинзода З.А.